

УДК 336.225.66

Назаренко Г.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри оподаткування
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ

THE COMPREHENSIVE EVALUATION OF THE TAX INCENTIVES

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано теоретико-методичне забезпечення комплексної оцінки податкових пільг, що включає не лише визначення показників ефективності, але й оцінку потенційних ризиків пільгового оподаткування та накладів упровадження податкових пільг.

Ключові слова: податкові пільги, ефект, ефективність, оцінка, ризики податкових пільг, наклади податкових пільг, період окупності.

АННОТАЦИЯ

В статье обосновано теоретико-методическое обеспечение комплексной оценки налоговых льгот, включающее не только определение показателей эффективности, но и оценку потенциальных рисков льготного налогообложения и издержек внедрения налоговых льгот.

Ключевые слова: налоговые льготы, эффект, эффективность, оценка, риски налоговых льгот, издержки налоговых льгот, период окупаемости.

ANNOTATION

The article substantiates the theoretical and methodological support for a comprehensive assessment of tax incentives, including not only the definition of performance indicators, but also the evaluation of the potential risks of the preferential taxation and definition of the tax incentives' costs.

Keywords: tax incentives, effect, efficiency, evaluation, risks of tax benefits, costs of tax incentives, payback period.

Постановка проблеми. Податкові пільги займають вагомe місце серед засобів державного регулювання соціально-економічних процесів у всіх країнах світу. Будучи непрямыми субсидіями держави, податкові пільги вимагають адекватного та ретельного визначення результатів і можливих наслідків їх застосування. На жаль, український досвід податкового регулювання характеризується відсутністю належного підходу до комплексного оцінювання ефективності їх упровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінювання ефективності податкових пільг у наукових працях розглядається з точки зору: оцінки ефективності системи пільгового оподаткування в цілому (Варналій З. [2], Іванов Ю. [16], Малініна Т. [13], Пансков В. [18], Пінська М. [19], Соколовська А. [21]); оцінки наслідків упровадження податкових пільг за окремими податками (Серебрянський Д. [20], Швабій К. [24]); обчислення ефективності з використанням різних систем показників та методик оцінки (Жовнер В. [20], Лоскін Б. [28], Майбуров І. [16], Орлова О. [17], Парсонс М. [29], Ван Пьотельшберге Б. [32], Цзарницькі Д. [29]). Усе більша увага при оцінюванні ефек-

тивності податкових пільг приділяється концепції податкових витрат (Альтшуллер Р. [25], Майбуров І. [11], Свіфт З. [31], Сюррей С. [30], Флемінг Дж. [27]), визначенню можливих ризиків погіршення їх ефективності (Десятнюк О. [4], Іванов Ю. [6], Канюк В. [7]), а також необхідності врахування накладів їх застосування (Соколовський Д. [22]).

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну дослідженість зазначеного питання в науковій літературі, на сьогодні залишається недостатньо вирішеним питання розробки єдиної методики комплексного оцінювання ефективності податкових пільг.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичного забезпечення комплексної оцінки ефективності податкових пільг як підґрунтя до підвищення результативності податкового регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значний регулятивний потенціал податкових пільг в Україні обмежений низьким рівнем розуміння можливих наслідків їх упровадження. Запровадження податкових пільг без точного формулювання цілей призводить до неконтрольованого відтоку грошових коштів. Відсутність адекватних механізмів оцінювання ефективності застосування податкових пільг зводить нанівець будь-які починання у сфері податкового регулювання соціально-економічного розвитку.

Значна кількість існуючих підходів до оцінки ефективності податкових пільг обумовлена передусім безсистемною практикою їх застосування. Сприяє цьому повсякчасне запровадження пільг без чіткого законодавчого закріплення цілей та очікуваних результатів від їх застосування. Як результат – неможливість чіткого встановлення індикаторів для оцінювання ефективності пільги. Відсутність адекватної звітності щодо застосування податкових пільг зумовлює відсутність статистичної бази даних для здійснення економічного та економіко-математичного аналізу наслідків пільгового оподаткування.

Узагальнення поглядів вітчизняних та зарубіжних учених щодо оцінювання ефективності податкових пільг дало змогу дійти висновку, що воно повинно здійснюватися в розрізі кількох складових (рис. 1).

Рис. 1. Складові оцінки ефективності податкових пільг

Джерело: побудовано автором

Найбільш важливою складовою оцінки ефективності виявляється обчислення показників ефективності податкових пільг, які є складним механізмом, що перебуває на стику інтересів кількох сторін – держави, суб'єктів господарювання та населення, тому оцінку ефективності даного інструменту слід здійснювати з урахуванням інтересів кожної із зазначених сторін. Для цього пропонується визначити фіскальну, економічну, соціальну та бюджетну ефективність.

Фіскальна ефективність податкової пільги являє собою відношення фіскального ефекту від її застосування до податкових витрат за період часу t . Фіскальний ефект – це різниця в сумі податкових надходжень до бюджету, розрахованих в умовах застосування податкової пільги та в умовах її відсутності. Він відображає абсолютний приріст податкових надходжень в умовах застосування податкової пільги. Якщо фіскальний ефект від'ємний, маємо економічну невиправданість запровадження податкової пільги, адже бюджет несе збитки порівняно з базовим режимом оподаткування (що є особливо загрозливим в умовах хронічного дефіциту державного бюджету України). І навіть якщо пільга передусім була спрямована на досягнення соціальних результатів і виявилася дієвою за результатами оцінки соціальної ефективності (тобто прийнятною для суспільства), перегляд механізму пільги необхідний, оскільки економічні результати є фінансовою базою для соціальних [12, с. 217, 221–222; 14, с. 195–197; 15, с. 77–78, 90–91, 133].

Податкові витрати в найбільш загальному розумінні являють собою втрачені податкові доходи бюджетної системи у зв'язку із застосуванням законодавством різних відхилень від нормативної структури податків, які при цьому забезпечують певні переваги певним видам діяльності або групам платників податків [11; 25; 27; 30; 31].

Оцінювання фіскальної ефективності пропонується здійснювати так:

$$E_{\text{фіск}} = \frac{\Phi E}{\sum_{i=1}^t \text{ПВ}_i} = \frac{\sum_{i=1}^t \text{ПН}n_i - \sum_{i=1}^t \text{ПН}\delta/n_i}{(1 \pm k)^t} = \frac{\sum_{i=1}^t \text{ПВ}\delta/n_i - \sum_{i=1}^t \text{ПВ}n_i + \sum_{i=1}^t \Delta \text{ВПА}_i + \sum_{i=1}^t \Delta \text{ВПУ}_i}{(1 \pm k)^t}, \quad (1)$$

де $E_{\text{фіск}}$ – фіскальна ефективність податкової пільги за період t , грн./грн.;

ΦE – фіскальний ефект податкової пільги за період t , грн.;

$\sum_{i=1}^t \text{ПН}n_i$ – сума податкових надходжень від платників податків, які використовують податкову пільгу, що розраховується в умовах надання пільги, за період часу t , грн.;

i – порядковий номер періоду, за наслідками якого здійснюються розрахунки;

t – період часу, за наслідками якого оцінюється ефективність податкової пільги, починаючи з моменту її запровадження, рік (квартал, місяць);

$\sum_{i=1}^t \text{ПН}\delta/n_i$ – сума податкових надходжень від платників податків, які використовують податкову пільгу, що розраховується в умовах відсутності пільги, за період часу t , грн.;

$\pm k$ – коефіцієнт дисконтування (на початок (+) або на кінець (-) періоду дії пільги);

$\sum_{i=1}^t \text{ПВ}_i$ – сума податкових витрат за період часу t , грн.;

$\sum_{i=1}^t \text{ПВ}\delta/n_i$ – сума податкових надходжень від платників, які застосовують податковому пільгу, розрахована в умовах її відсутності, грн.;

$\sum_{i=1}^t \text{ПВ}n_i$ – сума податкових надходжень від платників, які застосовують податковому пільгу, розрахована в умовах її застосування, грн.;

$\sum_{i=1}^t \Delta \text{ВПА}_i$ – приріст витрат податкового адміністрування, зумовлений додатковими витратами держави на адміністрування податкової пільги за період часу t , грн.;

$\sum_{i=1}^t \Delta \text{ВПУ}_i$ – приріст витрат податкового узгодження, зумовлений додатковими витратами платників податків на застосування податкової пільги за період часу t , грн. [12, с. 217, 221–222; 15, с. 90–91].

Якщо $\text{ПВ}n_i > \sum_{i=1}^t \text{ПВ}\delta/n_i$, при оцінці ефективності різницю $\text{ПВ}\delta/n_i - \sum_{i=1}^t \text{ПВ}n_i$ приймати рівною 0, адже в такому разі відсутні упущені податкові доходи бюджету у зв'язку із застосуванням податкової пільги.

Щодо витрат податкового адміністрування, на думку А. Кіреєнко [9, с. 28], вони включають витрати держави на справляння податків та складаються з: витрат на утримання податкових органів; витрат на підготовку і прийняття податкового законодавства; витрат на утримання інших державних органів, діяльність яких пов'язана з оподаткуванням і податковим контролем (судові органи, казначейство тощо).

Своєю чергою, витрати податкового узгодження складаються з: додаткових витрат,

понесених платниками податків та іншими особами у зв'язку зі сплатою податків та виконанням вимог податкового законодавства; витрат підприємств і організацій на вивчення податкового законодавства, ведення обліку, складання та подання податкової звітності, аудиторські, консультативні та юридичні послуги; витрат індивідуальних платників податків на збір документів, складання декларацій, візит до податкових органів; витрат кредитних та інших організацій на збір та передання відомостей до податкових органів у випадках, передбачених законодавством [8, с. 35].

Інформація щодо зазначених видів витрат не міститься в офіційних статистичних джерелах, а тому їх визначення є складним завданням. Однак частка цих витрат є значною, а тому заходи державного регулювання мають здійснюватися з урахуванням цього показника [8, с. 35].

Економічна інтерпретація результатів обчислення показника фіскальної ефективності наступна. Якщо розраховане значення $E_{\text{фіск}} < 1$, то аналізована податкова пільга фіскально неефективна; якщо $E_{\text{фіск}} = 1$ – пільга фіскально нейтральна; якщо $E_{\text{фіск}} > 1$ – приріст податкових надходжень перевищує податкові витрати, і така пільга фіскально ефективна.

Економічна ефективність податкової пільги являє собою відношення економічного ефекту від надання пільги за період t до суми податкових витрат цього ж періоду. Економічний ефект, своєю чергою, проявляється у збільшенні фінансових ресурсів, що залишаються в розпорядженні платників податків у зв'язку з вивільненням їх від оподаткування. Для обчислення економічного ефекту доцільно використовувати прибуток підприємств, виручку від реалізації продукції, вартість основних засобів тощо [12, с. 224–225; 15, с. 90–93]. Обчислення економічної ефективності здійснюється за формулою (2):

$$E_{\text{екон}} = \frac{EE}{\sum_{i=1}^t PB_i} = \frac{\sum_{i=1}^t ЧПn_i - \sum_{i=1}^t ЧПб/n_i}{(1 \pm k)^t \sum_{i=1}^t PB_i}, \quad (2)$$

де $E_{\text{екон}}$ – економічна ефективність податкової пільги за період t , грн./грн.;

EE – економічний ефект податкової пільги за період t , грн.;

$\sum_{i=1}^t ЧПn_i$ – сума чистого прибутку платників податків, що використовують податкову пільгу, розрахованого в умовах надання пільги, грн.;

$\sum_{i=1}^t ЧПб/n_i$ – сума чистого прибутку платників податків, що використовують податкову пільгу, розрахованого в умовах відсутності пільги, грн.

Якщо в якості результуючого показника використовується виручка від реалізації, вартість основних засобів або інший економічний

показник, відповідні їх значення слід підставляти у формулу (2) замість суми чистого прибутку за пільгових та базових умов оподаткування.

Якщо $E_{\text{екон}} < 1$, податкова пільга економічно неефективна; при $E_{\text{екон}} = 1$ – пільга економічно нейтральна; якщо $E_{\text{екон}} > 1$ – пільга економічно ефективна.

Соціальна ефективність податкової пільги визначається як відношення соціального ефекту до суми податкових витрат. Соціальний ефект, своєю чергою, являє собою кількісне вираження результатів дії податкових пільг на соціальну сферу і соціальні процеси або їх окремі елементи. Для обчислення соціального ефекту доцільно використовувати рівень доходів населення, кількість новостворених робочих місць, рівень безробіття, кількість населення, що потребує покращання житлових умов, тощо [12, с. 222–223; 15, с. 79, 95–98, 165, 176–182]. Розраховується показник соціальної ефективності так:

$$E_{\text{соц}} = \frac{CE}{\sum_{i=1}^t PB_i} = \frac{\sum_{i=1}^t СПn_i - \sum_{i=1}^t СПб/n_i}{(1 \pm k)^t \sum_{i=1}^t PB_i}, \quad (3)$$

де $E_{\text{соц}}$ – соціальна ефективність податкової пільги за період t , грн./грн.;

CE – соціальний ефект податкової пільги за період t , грн.;

$\sum_{i=1}^t СПn_i$ – сума вартісних оцінок соціальних показників, розрахована в умовах надання податкової пільги, грн.;

$\sum_{i=1}^t СПб/n_i$ – сума вартісних оцінок соціальних показників, розрахована в умовах відсутності податкової пільги, грн.

При наданні податкових пільг, спрямованих на зменшення негативних впливів ринкового механізму (наприклад, спрямованих на зниження кількості осіб, які потребують поліпшення житлових умов або зменшення рівня безробіття), різницю $\sum_{i=1}^t СПn_i - \sum_{i=1}^t СПб/n_i$ слід ураховувати зі знаком « \pm », адже соціальний ефект у такому випадку буде відображати скорочення наслідків неефективного соціального захисту населення, і чим менше значення відповідного показника в умовах застосування пільги, тим ефективніше були заходи податкового регулювання.

Інтерпретація результатів обчислень за формулою (3) зводиться до наступного: якщо $E_{\text{соц}} < 1$, то аналізована податкова пільга соціально неефективна; якщо $E_{\text{соц}} = 1$ – пільга соціально нейтральна; якщо $E_{\text{соц}} > 1$ – пільга соціально ефективна.

Бюджетна ефективність податкової пільги становить собою співвідношення сум фіскаль-

ного, економічного і соціального ефектів від надання пільги до податкових витрат періоду t . Своєю чергою, бюджетний ефект є інтегральною величиною, що поєднує в собі раніше розглянуті види ефектів і відображає приріст податкових надходжень держави, прибутку (виручки) підприємств та соціальних показників. Розраховується бюджетна ефективність як:

$$E_{\text{бюдж}} = \frac{BE}{\sum_{i=1}^t PV_i} = \frac{FE + EE + CE}{\sum_{i=1}^t PV_i}, \quad (4)$$

де $E_{\text{бюдж}}$ – бюджетна ефективність податкової пільги за період t , грн./грн.;

BE – бюджетний ефект податкової пільги за період t , грн.

Якщо отримане за результатами розрахунків значення $E_{\text{бюдж}} < 1$, податкова пільга виявилася неефективною; якщо $E_{\text{бюдж}} = 1$ – пільга нейтральна; а якщо $E_{\text{бюдж}} > 1$ – маємо ефективну пільгу, бюджетний ефект від застосування якої перевищує податкові витрати.

Разом із тим при інтерпретації результатів математичних обчислень слід урахувувати початкове призначення пільги, адже бюджетний ефект (будучи математичною сумою фіскального, економічного і соціального ефектів) зменшується, якщо хоча б один із трьох ефектів, що його формують, є від'ємним. І при позитивних бюджетному ефекті та бюджетній ефективності цілком може виявитися, що пільга неефективна, наприклад, із фіскальної або соціальної точки зору [12, с. 225–226].

Оскільки податкові пільги на початкових етапах свого застосування зумовлюють, як правило, скорочення податкових надходжень до бюджету, а в окремих випадках – і фінансових результатів суб'єктів господарювання, важливим є визначення періоду окупності пільги. Період окупності необхідно розглядати як проміжок часу, починаючи з якого втрати бюджету або платників податків, обумовлені впровадженням податкової пільги, покриваються сумарними доходами відповідного суб'єкту податкових відносин, отриманими в результаті її застосування. Визначення періоду окупності пільги здійснюється шляхом розрахунку накопиченої суми ефекту (фіскального або економічного відповідно), починаючи з моменту впровадження податкової пільги. Момент часу (рік, квартал, місяць), в якому вона перевищить 0, і буде моментом окупності пільги для держави або платників, а проміжок часу, починаючи з моменту впровадження пільги до моменту окупності, – періодом її окупності:

$$\sum_{i=1}^t E_i > 0 \Rightarrow T_{\text{окупн}} = t, \quad (5)$$

де $T_{\text{окупн}}$ – період окупності податкової пільги, рік (квартал, місяць);

$\sum_{i=1}^t E_i$ – накопичена сума ефекту (фіскального або економічного) від застосування податкової

пільги починаючи з моменту її впровадження до моменту часу t , грн.

Окрім розрахунку показників ефективності, необхідно оцінювати ризики погіршення ефективності податкових пільг, що є особливо актуальним в умовах нестійкої економічної ситуації та нестабільності податкового законодавства. Оцінка ризиків передусім передбачає встановлення джерел їх виникнення, тобто визначення факторів ефективності податкових пільг, а саме умов та явищ, які можуть знизити або посилити ефективність податкового регулювання. З'ясування факторів ризиків здійснюється за допомогою таких методів, як метод аналогій, методи експертного оцінювання, «дерево рішень», рейтингова оцінка, аналіз ймовірностей тощо, які умовно об'єднуються в групі методів якісної оцінки ризиків. Числовий вимір впливу факторів ризику на ефективність податкової пільги здійснюється за допомогою методів кількісного аналізу (статистичний метод, аналіз чутливості, розрахунок критичних точок, сценарний підхід та імітаційне моделювання) (рис. 2).

Будучи потужними економічними стимулами і вигодами, податкові пільги можуть призвести і до невдач у досягненні запланованих при їх упровадженні цілей. Це відбувається внаслідок перекриття очікуваних ефектів від їх упровадження накладками податкових пільг, тобто негативними наслідками пільгового оподаткування, зумовленими недостатньо раціональним механізмом податкової пільги, податкової політики і державного регулювання.

Узагальнену класифікацію накладів податкових пільг здійснено Д. Соколовським [22], який пропонує виділяти:

- наклад, пов'язаний з утратою доходів. Утрата доходів відбувається, по-перше, у випадку надання пільг щодо проектів, які були б реалізовані і при базовому режимі оподаткування (має місце надлишкова податкова пільга, впровадження якої зумовило упущений дохід); по-друге, при помилковому користуванні податковими пільгами або переміщенні внаслідок пільгового оподаткування доходу від оподатковуваних суб'єктів господарювання до тих, що користуються сприятливим податковим режимом; по-третє, через вимивання дохідної бази, зумовленого платниками, що використовують пільги задля ухилення від оподаткування тощо;

- наклад правозастосування та дотримання законодавства у двох варіантах: для інвесторів і для адмініструючих та контролюючих органів. Зазначені наклади пов'язані: по-перше, з необхідністю адміністрування податкових пільг податковими органами, постійного контролю з боку податкових органів щодо дотримання пільговиками податкового законодавства та недопущення зловживань; по-друге, з необхідністю пільговиків дотримуватися умов надання пільги та вимог податкового законодавства;

- наклад, пов'язаний із лобюванням, корупцією та відсутністю відкритості. Надання податкових пільг, зумовлене лобюванням інтересів бізнесових структур, призводить до економічно невиправданого поширення пільг, що зменшує податковий тиск у всій економічній системі без привнесення будь-якої економічної користі. Своєю чергою, непрозорість системи пільгового оподаткування призводить до посилення корупції в системі державного регулювання (тобто обумовлює зростання корупційного накладу);

- наклад розміщення ресурсів, спричинений викривленнями в економіці внаслідок запровадження неефективного пільгового режиму інвестування (одні види діяльності отримують надлишок інвестицій, а інші – їх не дораховуються) [22, с. 154–158; 16, с. 185].

Для кількісної оцінки різних видів накладів доцільно використовувати економіко-математичні методи, зокрема ймовірнісний аналіз та

моделювання. На основі моделювання доцільно здійснювати не лише оцінку накладів податкових пільг, але й визначати очікувані показники ефективності та величину ризиків пільгового оподаткування. При цьому зарубіжними авторами широко використовуються методи економетричного прогнозування [26; 28; 29; 32], однак вони придатні для використання щодо систем зі сталими та стійкими тенденціями розвитку. Для прогнозування наслідків запровадження податкових пільг в Україні більш придатним виявляється метод імітаційного моделювання, який є потужним засобом дослідження складних систем, управління якими здійснюється в умовах невизначеності.

Висновки. Відсутність системного підходу до оцінювання ефективності податкових пільг в Україні суттєво зменшує регулюючий потенціал цього загальноновизнаного інструменту державного регулювання соціально-економічних про-

Рис. 2. Методи оцінювання ризиків ефективності податкових пільг

Джерело: побудовано автором за даними [1, с. 124–132; 3, с. 135–142, 158–171, 180–181; 5, с. 174–175; 7, с. 184–185; 10, с. 135–141; 23, с. 137–138, 174]

цесів. Для посилення результативності заходів податкового регулювання обґрунтовано підхід до комплексної оцінки ефективності податкових пільг, що включає три складові: обчислення показників ефективності податкових пільг (фіскального, економічного, соціального й бюджетного ефектів та ефективності, а також періоду окупності податкової пільги); визначення та оцінка ризиків ефективності податкових пільг (що повинно здійснюватися із застосуванням методів якісної та кількісної оцінки ризиків); визначення можливих наслідків податкових пільг, тобто негативних наслідків пільгового оподаткування, зумовлених недостатньо раціональним механізмом: податкової пільги, податкової політики і державної регулювання. Це дасть змогу найбільш повно оцінити наслідки пільгового оподаткування, а тому прийняти найбільш вмотивоване рішення щодо напрямів подальшого податкового регулювання відповідних соціально-економічних процесів.

Подальші наукові дослідження з цієї проблеми лежать у площині розробки та обґрунтування методики оцінювання витрат податкового адміністрування та податкового узгодження, що враховуються при обчисленні показників ефективності податкових пільг, а також підходу до оцінювання наслідків пільгового оподаткування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Бланк І.А. Управление финансовыми рисками / І.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600 с.
- Варналий З. С. Оценка эффективности политики налогообложения прибыли предприятий в Украине / З.С. Варналий, Д.Н. Серебрянский // Белорусский экономический журнал. – 2010. – № 1. – С. 95–106.
- Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві : [монографія] / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
- Десятнюк О.М. Концептуальні основи теорії ризиків у сфері оподаткування / О.М. Десятнюк // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 107–115.
- Доценко О.І. Методичні основи оцінки ризиків підприємницької діяльності як складової частини системи управління економічною безпекою підприємства / О.І. Доценко // Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5. – С. 171–177.
- Іванов Ю.Б. Податки і раціональне споживання енергоресурсів: реалії та перспективи : [монографія] / Ю.Б. Іванов, О.С. Віннікова – Х. : ХНЕУ, 2014. – 256 с.
- Канюк В.М. Вибір методів аналізу ризиків для оцінювання податкових ризиків суб'єктів підприємництва / В.М. Канюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 12. – Ч. 1. – С. 182–186.
- Киреенко А.П. Издержки налогового администрирования в российской налоговой системе, их измерение и оценка / А.П. Киреенко // Известия Иркутской государственной экономической академии. – 2012. – № 4(84). – С. 34–38.
- Киреенко А.П. Оценка издержек налогового администрирования в Российской Федерации / А.П. Киреенко // Известия ИГЭА. – 2004. – № 1. – С. 28–33.
- Лук'янова В.В. Математичне забезпечення діагностики об'єкта господарської діяльності з урахуванням ризику (на прикладі оцінки мезоризиків) / В.В. Лук'янова // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 129–144.
- Майбуров І.А. Проблема идентификации и оценки налоговых расходов: методологический подход к решению / І.А. Майбуров // Проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 187–193.
- Майбуров І. Методологический подход к определению налоговых расходов и эффективности налоговых льгот / І. Майбуров // Экономик аналоговых реформ : [монография] ; под ред. І.А. Майбурова, Ю.Б. Иванова, Л.Л. Тарангул. – К. : Алерта, 2013. – С. 212–227.
- Малинина Т. Оценка налоговых льгот и освобождений: зарубежный опыт и российская практика / Т. Малинина. – М. : Институт экономической политики имени Е.Т. Гайдара, 2010. – 212 с.
- Назаренко Г.В. Методичні підходи до оцінки результативності податкового регулювання соціальних процесів / Г.В. Назаренко // Соціальні аспекти податкової політики : [монографія] ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Ю.Б. Іванова. – Х. : ХНЕУ, 2011. – С. 194–205.
- Назаренко Г.В. Державна підтримка виробництва і споживання соціально значимої продукції засобами податкової політики : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / Г.В. Назаренко. – Харків, 2012. – 264 с.
- Налоговые льготы. Теория и практика применения : [монография] / І.А. Майбуров [и др.] ; под ред. І.А. Майбурова, Ю.Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. – 487 с.
- Орлова Е.Н. Налоговые льготы в Российской Федерации: практика применения и методика оценки эффективности / Е.Н. Орлова // Наукові праці НДФІ. – 2013. – Вип. 2. С. 3–9.
- Пансков В.Г. Налоговые льготы: целесообразность и эффективность / В.Г. Пансков // Финансы. – 2012. – № 10. – С. 34–36.
- Пинская М.Р. Оценка эффективности налоговых льгот: анализ имеющихся подходов / М.Р. Пинская // Налоговая политика и практика. – 2014. – № 8(140). – С. 24–28.
- Серебрянский Д.М. Эффективность пільг з ПДВ і податку на прибуток підприємств в Україні / Д.М. Серебрянский, В.В. Жовнер // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 1(19). – С. 42–47.
- Соколовська А.М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 42–53.
- Соколовський Д. Моделювання впровадження податкових пільг: проблема накладу / Д. Соколовський // Научные труды ДОНТУ. Серия: экономическая. – 2014. – № 3. – С. 152–160.
- Ткаченко А.М. Методи оцінки підприємницького ризику / А.М. Ткаченко, І.С. Якось // Економічний вісник Донбасу. – 2008. – № 3. – С. 136–139.
- Швабій К.І. Регулятивна ефективність податку на доходи фізичних осіб в Україні / К.І. Швабій // Фінанси України. – 2013. – № 4. – С. 27–44.
- Altshuler R. Reconsidering tax expenditure estimation / R. Altshuler, R. Dietz // National Tax Journal. – 2011. – № 64 (2, Part 2). – P. 459–490.
- Czarnitzki D. Evaluating the Impact of R&D Tax Credits on Innovation: A Microeconomic Study on Canadian Firms / Czarnitzki D., Hanel P., Rosa J. M. [Electronic resource]. – Accessed mode : <http://gredi.recherche.usherbrooke.ca/wpapers/GREDI-0501.pdf>.
- Fleming J.C. Reinvigorating Tax Expenditure Analysis and its

- International Dimension / J. Clifton Fleming Jr., Robert J. Peroni // *Virginia Tax Review*. – 2008. – № 27. – P. 437–562.
28. Lokshin B. Measuring the Effectiveness of R&D tax credits in the Netherlands / Lokshin B, Mohnen P. // *UNI-MERIT working-paper*. – 2007. – № 25. – P. 1–38.
29. Parsons M. An Evaluation of the Federal Tax Credit for Scientific Research and Experimental Development / Parsons M., Phillips N. // *Department of Finance, Working Paper*. – 2007. – № 8. – P. 1–83.
30. Surrey S. *Tax Expenditures* / Surrey S., McDaniel P. – Boston : Harvard University Press, 1985. – 368 p.
31. Swift Z. Managing the Effects of Tax Expenditures on National Budgets / Z. Swift [Electronic resource]. – Accessed mode : <http://dx.doi.org/10.1596/1813-9450-3927>.
32. Van Pottelsberghe B. Evaluation of current fiscal incentives for business R&D in Belgium / Van Pottelsberghe B., Nysten S., Megally E. // *SSTC and CEB Working Paper, Solvay Business-School, ULB*. – 2003. – P. 1–62.